HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הבכירה בג'. במרחשון: **בראש חדש כסליו.** הוי רביעה אחרונה: **נשאול.** להתפלל על הגשמים: **להתענות.** לגזור תענית אם לא ירדו: **ואמר ר' זירא לנודר.** דהנודר (א) בין עד הגשמים בין עד הגשמים אסור עד זמן רביעה שניה ומשמע בין שאמר עד הגשמים בין דאמר עד הגשמים: **ואמרינן עלה למאן אולא וכו' למאן דרבי יוסי.** דמיום י"ז עד יום כ"ג הוו שבעה ימים דאי ר' מאיר לא הוו אלא ה' ימים. אלמא דאפי' רבן (ב) גמליאל דמקיל הכא גבי נדריס דאמר עד שיגיע זמנה של רביעה אע"פ שעדיין לא ירדה סבירא ליה אתה מונה ראשונה ושניה ולא ראשונה בלבד לא שנא דאמר עד הגשם לא שנא דאמר עד הגשמים וקשיא לר' זירא: **אמר לך ר' זירא האי דאמר שניה לנודר הייגו דאמר עד הגשמים.** וגשמים תרתי משמע אבל אמר עד הגשם לעולם אימא לך עד זמן גשמים שהיא רביעה ראשונה קאמר ולא שניה: **מתני' אמר שאיני טועם עד ראש חדש אדר.** סתם אין אסור אלא עד ראש חדש אדר הראשון: **גמ'** מדקתני מתני' אינו אסור אלא עד אדר הראשון אלמא דכל היכא דקאמר עד אדר סתמא אדר הראשון משמע ולא שני: **דתניא.** הרוצה לכתוב בשטר אדר הראשון כותב בהדיא אדר הראשון אבל אם רוצה לכתוב אדר השני כותב סתם דברי ר"מ דסתם אדר השני משמע ולא הראשון: **אדר השני כותב.** בהדיא אדר השני דבסתם אדר הראשון הוא: **אפילו תימא.** מתניתין ר"מ ומתני' כגון דלא ידע דמיעברא שתא הילכך כי אמר סתם אדר הראשון משמע ולא השני שלא נתכוין אלא לאדר הסמוך לשבט וברייתא דקתני אדר השני כותב סתם כגון דידע דמיעברא שתא וכי אמר אדר סתם משמע אדר השני:

והתניא

דאמר דבעד הגשם כולהו מודו דעד שיגיע זמן קאמר היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מיהת ומאי אריא ירדו אפי' לא ירדו כלל כיון דכי נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא שלים נדריה. ומתרצינן ההוא דאמר עד הגשמים כלומר אי אמר עד הגשם אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בשמועה זו. אבל אחרים פירשו דמעיקרא ר' זירא ס"ק מחלוקת כלומר כי אפליגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה ראשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כאילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם נשה ונעבורה השנה אסור בה ובעבורה.** כבר כתבתי למעלה [ס: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משנה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום זה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למתסם ולמפסק דייקה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא בחורתא דחיקתא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין אלשה עשר חדש ואתיא מתניתין דפרק השואל כפשטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה הכיא דערכין לאו ראיה היא דתנאי בין מוכר לנוקח בשנה מעוברת נומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן מ' פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והכי אתה רואה ברים פרקין דדחי דאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור ולכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני חוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברים מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דגזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני זיר וכו':

עד

מיתיבי (ג) איזוהי זמנה של רביעה הבכירה בג' בינונית בשבעה אפילה בעשרים ושלשה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה רבי יוסי אומר [א]בשבעה עשר ובעשרים ושלשה ובחודש כסליו וכן היה ר' יוסי אומר אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו ואמרינן עלה בשלמא רביעה ראשונה לישאל שלישית להתענות אלא שניה למאי ואמר רבי זירא לנודר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא [ב]רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה כמאן כרבי יוסי [ג]ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני'** [ד]קונם יין שאיני טועם עד ראש אדר הראשון בה ובעיבורה [ד]עד ראש אדר עד סוף אדר אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר [ג]הראשון: **גמ'** אלמא סתמא דאדר דקאמר ראשון הוא לימא מתני' רבי יהודה היא דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר [ה]אדר הראשון כותב סתם אדר שני כותב תיניין אמר אביי אפילו תימא ר"מ [ו]הא דידע דמעברא שתא הא דלא ידע

והתניא

הגשמים סבירא להו לרבנן דלטפויי קאתי ורשב"ג סבירא לי' דאפי' בכי הא מוקמינן ליה אדייקה דלא דייקי אינשי בין גשם לגשמים. וכי תימא אי בשאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר וכדכתיבנא כי אמר עד הקציר אמאי מיתסר עד שיתחילו העם לקצור הוה לן למימר עד שיגיע זמן הקציר אע"פ שאין קוצרין עדיין דהא כי היכי דאין להמשכתו זמן קבוע ה"נ אין קבע להתחלתו והוה ליה כעד הגשם לאו קושיא היא דבגשם משום דידעינן זמנה של רביעה וכדתניא בסמוך אזלינן בתריה אבל קציר לא ידעינן זמניה שהכל הוא לפי האדלות שיש מבכרות ויש מאחרות הילכך כיון דלא ידעינן זמנה על כרחין אית לן למיזל אחר קציר ממש. כנ"ל: **מיפיבי וכו' בבירה ראשונה בשלשה בו.** במרחשון: **אפילה.** אחרונה: **אין היחידים מתענין.** תלמידי חכמים המתענין ומתפללין על הגשמים כתבתן בפ"ק דתענית (ד' י.) התחילו היחידים מתענין: **נשאול.** ותן טו"מ בברכת השנים: **להתענות.** אם לא ירדו: **לנודר.** שאם נדר עד הגשמים אסור עד רביעה שניה דאסתם גשמים רביעה שניה משמע שאין מקדמת ולא מאחרת: **למאן אולא הא דתניא רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה להם רביעה ראשונה ושניה למאן כר' יוסי.** דאמר בי"ז ובכ"ג דאילו לר"מ ליכא ז' ימים בין ראשונה לשניה ואילו לר' יהודה איכא טפי. ורשב"ג לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי לא קפידנא בנודר בירידת גשמים כלל אלא בזמנן אלא לדידכו נהי דקפידתו בירידה ממש אודו לי מיהת דאע"פ שהתחלת ירידתן היתה מתחלת רביעה ראשונה ולא פסקו אפי' הכי אודו לי דכיון שנמשכו עד רביעה שניה מותר רביעה שניה עליהן ושלים ליה זמן נדריה. וקס"ד דנודר על הגשם עסקי' דהכי הוה אורחייהו דאינשי ואם איתא לדר' זירא הגשם עסקי' דהכי הוה אורחייהו דאינשי ואם איתא לדר' זירא נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא שלים נדריה. ומתרצינן ההוא דאמר עד הגשמים כלומר אי אמר עד הגשם אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בשמועה זו. אבל אחרים פירשו דמעיקרא ר' זירא ס"ק מחלוקת כלומר כי אפליגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה ראשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כאילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם נשה ונעבורה השנה אסור בה ובעבורה.** כבר כתבתי למעלה [ס: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משנה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום זה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למתסם ולמפסק דייקה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא בחורתא דחיקתא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין אלשה עשר חדש ואתיא מתניתין דפרק השואל כפשטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה הכיא דערכין לאו ראיה היא דתנאי בין מוכר לנוקח בשנה מעוברת נומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן מ' פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והכי אתה רואה ברים פרקין דדחי דאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור ולכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני חוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברים מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דגזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני זיר וכו':

עד

הבכירה בג'. במרחשון: **בראש חדש כסליו.** הוי רביעה אחרונה: **נשאול.** להתפלל על הגשמים: **להתענות.** לגזור תענית אם לא ירדו: **ואמר ר' זירא לנודר.** דהנודר (א) בין עד הגשם בין עד הגשמים אסור עד זמן רביעה שניה ומשמע בין שאמר עד הגשם בין דאמר עד הגשמים: **ואמרינן עלה למאן אולא וכו' למאן דרבי יוסי.** דמיום י"ז עד יום כ"ג הוו שבעה ימים דאי ר' מאיר לא הוו אלא ה' ימים. אלמא דאפי' רבן (ב) גמליאל דמקיל הכא גבי נדריס דאמר עד שיגיע זמנה של רביעה אע"פ שעדיין לא ירדה סבירא ליה אתה מונה ראשונה ושניה ולא ראשונה בלבד לא שנא דאמר עד הגשם לא שנא דאמר עד הגשמים וקשיא לר' זירא: **אמר לך ר' זירא האי דאמר שניה לנודר הייגו דאמר עד הגשמים.** וגשמים תרתי משמע אבל אמר עד הגשם לעולם אימא לך עד זמן גשמים שהיא רביעה ראשונה קאמר ולא שניה: **מתני' אמר שאיני טועם עד ראש חדש אדר.** סתם אין אסור אלא עד ראש חדש אדר הראשון: **גמ'** מדקתני מתני' אינו אסור אלא עד אדר הראשון אלמא דכל היכא דקאמר עד אדר סתמא אדר הראשון משמע ולא שני: **דתניא.** הרוצה לכתוב בשטר אדר הראשון כותב בהדיא אדר הראשון אבל אם רוצה לכתוב אדר השני כותב סתם דברי ר"מ דסתם אדר השני משמע ולא הראשון: **אדר השני כותב.** בהדיא אדר השני דבסתם אדר הראשון הוא: **אפילו תימא.** מתניתין ר"מ ומתני' כגון דלא ידע דמיעברא שתא הילכך כי אמר סתם אדר הראשון משמע ולא השני שלא נתכוין אלא לאדר הסמוך לשבט וברייתא דקתני אדר השני כותב סתם כגון דידע דמיעברא שתא וכי אמר אדר סתם משמע אדר השני:

והתניא

דאמר דבעד הגשם כולהו מודו דעד שיגיע זמן קאמר היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מיהת ומאי אריא ירדו אפי' לא ירדו כלל כיון דכי נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא שלים נדריה. ומתרצינן ההוא דאמר עד הגשמים כלומר אי אמר עד הגשם אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בשמועה זו. אבל אחרים פירשו דמעיקרא ר' זירא ס"ק מחלוקת כלומר כי אפליגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה ראשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כאילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם נשה ונעבורה השנה אסור בה ובעבורה.** כבר כתבתי למעלה [ס: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משנה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום זה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למתסם ולמפסק דייקה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא בחורתא דחיקתא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין אלשה עשר חדש ואתיא מתניתין דפרק השואל כפשטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה הכיא דערכין לאו ראיה היא דתנאי בין מוכר לנוקח בשנה מעוברת נומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן מ' פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והכי אתה רואה ברים פרקין דדחי דאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור ולכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני חוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברים מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דגזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני זיר וכו':

עד

מסורת הש"ס

(א) [מוספתא תענית פ"ב] תענית ו. ע"ש, (ב) [מוספתא שם תענית שם ע"ש], (ג) פ"א שני, (ד) [מוספתא מגילה פ"ב],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר ר' זירא לנודר דהנודר אסור עד זמן כ"ל ומיכות בין עד הגשם בין עד הגשמים נמתק: (ב) ד"ה ואמרינן וכו' דאפי' שני רשב"ג דמיקל הכא:

מוסף רש"י

הבכירה. ראשונה, ולקמן מפרש למאי הלכתא מינהו, יוהא יש בו ג' זמני גשמים (תענית ו.). אפילה. אחרונה, כמו (שמות טו) כי אפילות הנה (תענית ו.). בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה. בכירה בז' במרחשון ובינונית בי"ז ואפילה בכ"ג, וכולהו הני תלתא יוהא קרי להו (שם). אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו. דלמרינן בסמוך שלשת להתענות, והואיל וחזן שלשת בראש חדש הוא אין ליחידים להתענות יחידים, חסידים (שם). ראשונה לישאל. לשאול. לשון מכאן ואילך ותן טל ומטר (שם). שלישית להתענות. שאם לא ירדו גשמים עד זמן רביעה שלישית אפילו פעם אחת מתענין היחידים שני וחמישי ושני (שם). שירדו שבעה ימים זה אחר זה. שירדו גשמים עכשיו ולא פסקו עד יום שביעי וירדו ז' ימים זה אחר זה (שם). כר' יוסי. דאליבא דר' יוסי הכי הוו בין רביעה ראשונה ושניה או שניה ושלשית, דראשונה בכ"ג ושניה בכ"ג דהייגו ז' ימים עם שנים ימי רביעה, ומכ"ג עד כ' ז' ימים בגלא יום רביעה אחרונה, דלכולהו תנאי לא הוי הכי, דלר"מ דאמר לשנה בג' ושניה בז' ליכא בין זו לזו אלא מרבעה ימים, בין שניה לשלשית יש י' ימים, ולר' יהודה בין ראשונה לשניה י' ימים אבל בין שניה לשלשית יש ז' ימים (שם).

תוספות

מיתיבי איזהו זמנה של רביעה. כלומר ראשונה בשלשה במרחשון בינונית כו' אפילה פירוש אחרונה [בכ"ג] רבי יהודה אומר כו': אין היחידים מתענין. בפ"ק דתענית (דף י.) מפרש מאן יחידים רבנן מתענין ומתפללין שירדו גשמי': רביעה ראשונה לישאל. לשאול. לומר ותן טל ומטר אלא בגולה ובגולה כמו אתן אין שואלין עד ששים בתקופה: להתענות. אם לא ירדו: אלא שניה. למה הוזכרה ואמר רבי זירא לומר שאם נדר עד הגשמים שניה קאמר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא רשב"ג אומר עד הגשמים ולא שניה: דרבי יוסי. דאמר בין ת"ק בין רשב"ג דעד הגשם רביעה ראשונה קאמר והכא אומר עד הגשמים ולא שניה: אבור בה ובעיבורה. עד קופה דעיבורה הוי כלל שנה ושנה: ר' יהודה אומר אדר ראשון בותב סתם אדר שני בותב תניין. וכו' יהודה: הא דידע דמעבראא שתא. דאו קרי לאדר שני סתם ומתני' בשאינו יודע בעיבורה עד אדר ואדר ראשון מיקרי אדר:

עין משפט נר מצוה

לו א ב מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יח:
לז ג מיי' שם הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעי' ז:
לח ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ח וע"ש:
לט ה טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' ז בהג"ה וטוש"ע חו"מ סימן מג סעי' כח:
מ ו מיי' פ"י מהל' נדרים הל"ו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' ח [עור חו"מ סי' תכח]:

פירוש הרא"ש

הבכירה בג'. כו'. וכולם במרחשון: היחידים. ת"ח שמיוחדים במעשיהם: רביעה ראשונה לשאול. שאם מתפללין ותן טל ומטר חוץ מן הגולה: שלישית להתענות. אם לא ירדו גשמים: אמר ר' זירא לנודר. כלאמרי' במתני': ואמרינן עלה בו'. מייתי לאיה לאף לרשב"ג בעי זמן רביעה שניה בכל ענין דסלקא דעתך לאייי אף בשאמר עד הגשם: כמאן בר' יוסי דאמר ראשונה בי"ז ושניה בכ"ג. והא דמצריך רשב"ג ירידת רביעה שניה לאו לנודר אלא שמאז אסור להלך בשבילי הרשות. ומשני הכוא דאמר עד הגשמים: מתני' עד ר"ח אדר אדר הראשון. עד סוף אדר אדר הראשון. ובאיזה לשון שאמר לעולם נקרא הראשון אדר סתם: גמ' אדר הראשון בותב. בשטרות ובגיטין אדר הראשון: הא דידע דמעבראא. כשהוא יודע שהיא מעוברת סתם אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור השנה הילכך כותבין אדר סתם ומתני' בשלא ידע בעבורה: